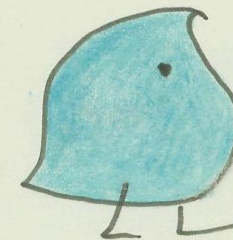

***HuCer* Romológia Szakosztály Konferenciája**

Karácsonyi Krisztina

PTE BTK „Oktatás és Társadalom”
Neveléstudományi Doktori Iskola

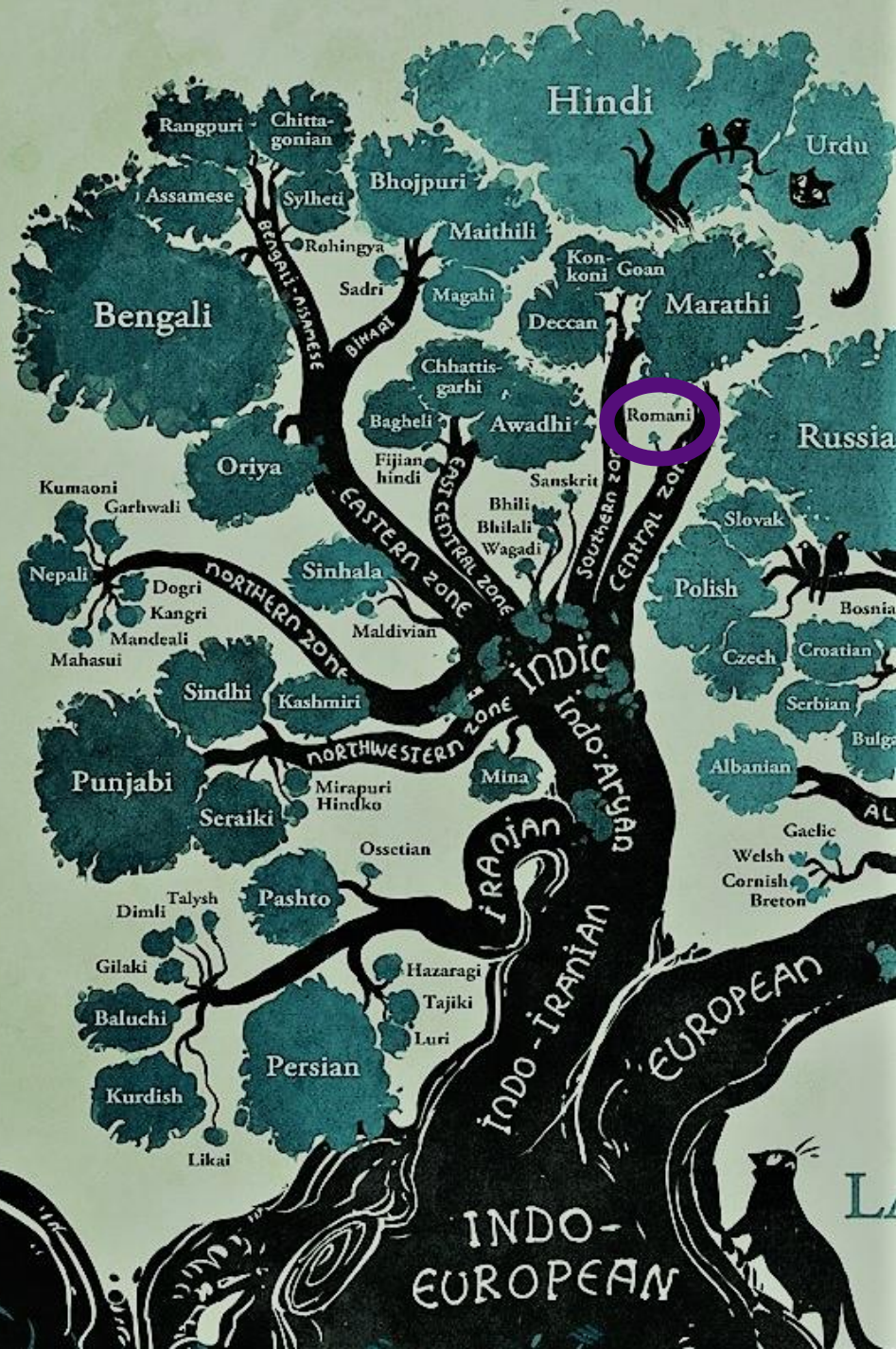
2021. 05. 27-28.

This is a WUG

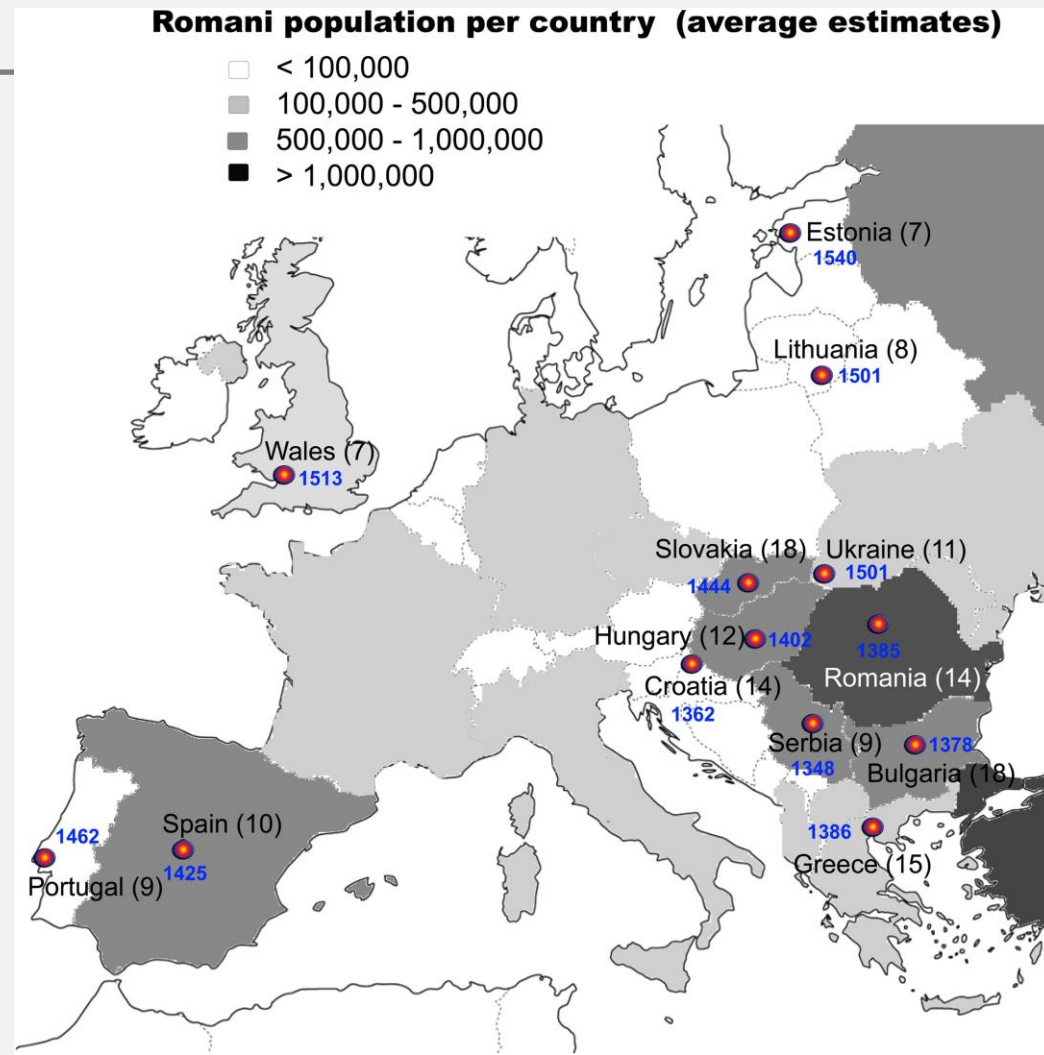

A romani helye a többi nyelv között

Az indoiráni nyelvek indoárja ágának centrális csoportjába tartozó nyelv, az európai (és tengeren túli cigányság egyik nyelve (Hancock 1995).

Magyarországon eredeti beszélőinek száma 1.000.000 és 500.000 fő közé esik (nagyjából kb. 600.000 fő) (Mendizabal et. al. 2012)

A romani kisebbségi nyelvoktatásról I. (Orsós 2015: 7 – 33)

2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól – 13 **nemzetiség**. Köztük a roma/cigány népcsoportot – nyelvük a **beás** és a **romani**.

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. Törvény – és melléklete, a Nemzeti alaptanterv (**NAT**): **a nemzetiségek öntudatának fejlesztése** → „... a nemzetiségekre vonatkozó tudástartalmak főbb tartalmi jellemzői (illeszkedve a regionális és lokális sajátosságokhoz) a tartalmi szabályozás különböző szintjein, illetve az iskoláztatás minden szakaszában arányosan meg kell, hogy jelenjenek.”

A nemzetiség óvodai nevelésének irányelve és a nemzetiség iskolai oktatásának irányelve kiadásáról szóló 17/2013. (III.1.) EMMI rendelet → **legalább 8, azonos nemzetiséghez tartozó gyermek szüleinek kell kérnie a kisebbségi óvodai, iskolai nevelést ill. oktatást.**

A romani kisebbségi nyelvoktatásról II. (Orsós 2015: 7 – 33)

Romani/beás nyelv oktatására legalább heti három órát kell fordítani. A cigány népismeret heti egy órás, ezen kívül létezik beás, ill. romani nyelv- és irodalom tantárgy.

A beás és a romani tanítása esetén, amennyiben nincs megfelelő végzettségű pedagógus, azt az adott nyelvből „komplex”, középfokú nyelvvizsgálóval rendelkező személy, ill. **pedagógus végzettségű, az adott nyelvből „komplex” felsőfokú nyelvvizsgálóval (vagy azzal egyenértékű okirattal) rendelkező oktathat.** (A népismeret tantárgyat – a nemzetiségek közül egyedüliként – nem kötelező anyanyelven oktatni. Tanításához nincs előírva felsőfokú szakképzettség.)

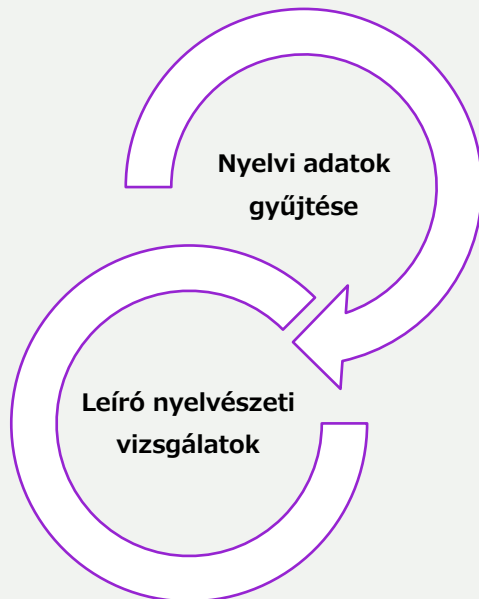
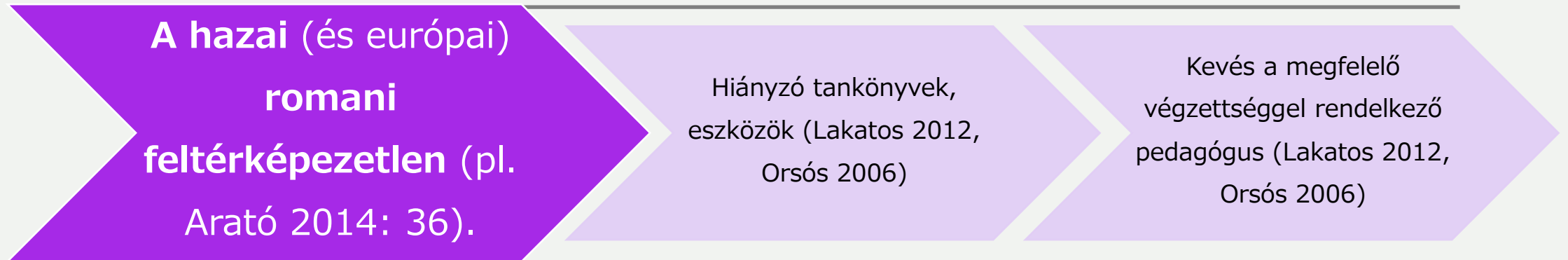
181 intézményből **22-ben (12%) valósult meg romani/beás nyelv tanítása.** (10-ben csak beás, 11-ben csak romani, 1 helyen mindkettő.)

12 intézményben (10 általános iskola, 1 középiskola és 1 többcélú intézmény) **oktatnak romani nyelvet.** (Biharkeresztes, Bojt, Geszt, Győrtelek, Hajdúdorog, Jánoshalma, Kisar, Mezőgyán, Miskolc, Nyírparasznya, Pécs, Tatabánya).

Miért releváns?

A kurrens kutatások alapján a magyar-romani nyelvcsere a helyi oláh cigány közösségekben igen előrehaladott (Bartha – Borbély 2006, Bartha 2007), így **az anyanyelvi beszélők szinte egyetlen lehetősége a nyelv áthagyományozására a közoktatásban rejlik**; erre igényük is van (Orsós 2015: 49).

Problémák

VEKERDI József –
MÉSZÁROS György, *A magyarországi oláh cigány nyelvjárás mondattana.* (1974)

A tárgyeset jelöltsége

Az élettelen főnevek általában nem képeznek tárgyesetet, direkt tárgyként a nominatívusz jelöli őket:

(1a) *bālo* *bāl-* **es**
disznó disznó-**Acc**

(1a') *kher* *kher*
ház ház-~~Ø~~

A megfigyelt jelenség

(2a) *An* *āvri o* *grašt!*
hoz.IMP.Sg2 ki a.Masc ló
Hozd ki a **lovak!**

(2a') *An* *āvri o* *graš*
hoz.IMP.Sg2 ki a.Masc ló
Hozd ki a **lovak!**

A romani szórend
flexibilis, igekezdő,
ill. igeközepi helyzet
jellemzi: **SVO nyelv,**
rugalmas,
pragmatikailag
meghatározott
szórenddel (Matras
– Tenser 2016).

Szórendi változások

(3a) *Bit'in- dem o žuk- les.*
elad- Past.1Sg a.Masc kutya-ACC
Eladtam a **kutyát**.

(3a') *O žuk- les bikin- dem.*
a.Masc kutya- ACC elad- Past.1Sg
A **kutyát** eladtam.

(3a'')**O žukel bikin- dem.*
a.Masc kutya elad- Past.1Sg
*A **kutya** eladtam.

A szórend
merevebbé
válik.

Nyelvpedagógia

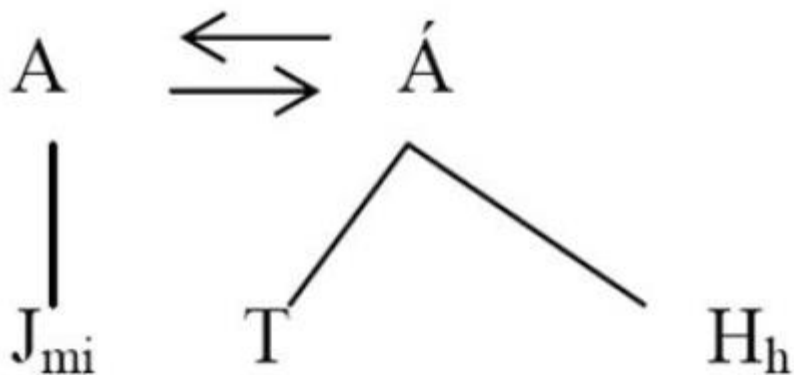
A(z idegen)nyelvoktatás kérdéseinek, problémáinak, módszereinek, eszközeinek stb. **tudományos vizsgálata** (Bárdos 2000).

Rendszerbe szervezett, átlátható szabályokkal operáló tudás → **konstruktivista (chomskyánus) nyelvpedagógia** (Czeglédi 2014).

A hagyományos mondatelemzési modell (Medve-Szabó 2010)

(4) A kíváncsi kisfiú elolvasta a meseregényt a könyvtárban.

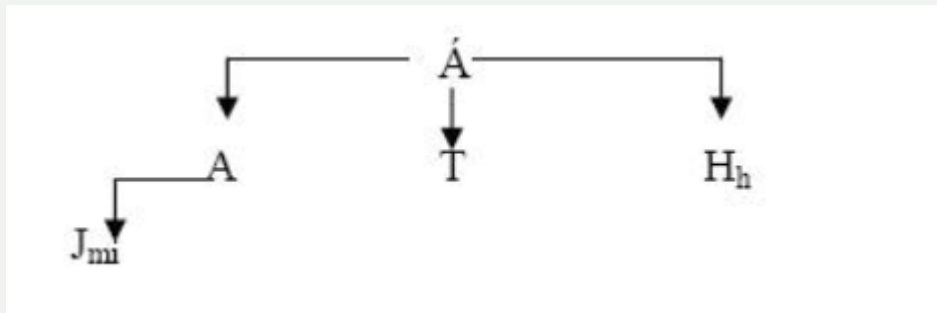
A kíváncsi kisfiú elolvasta a meseregényt a könyvtárban.
_{mi} _h

Nem ad számot a szórendről, bizonyos szavaknak nincs funkciója az elemzés során.

Módosított változat (Medve-Szabó 2010, Antalné–Raátz 2007: 70, Zsolnai 1991: 15–22)

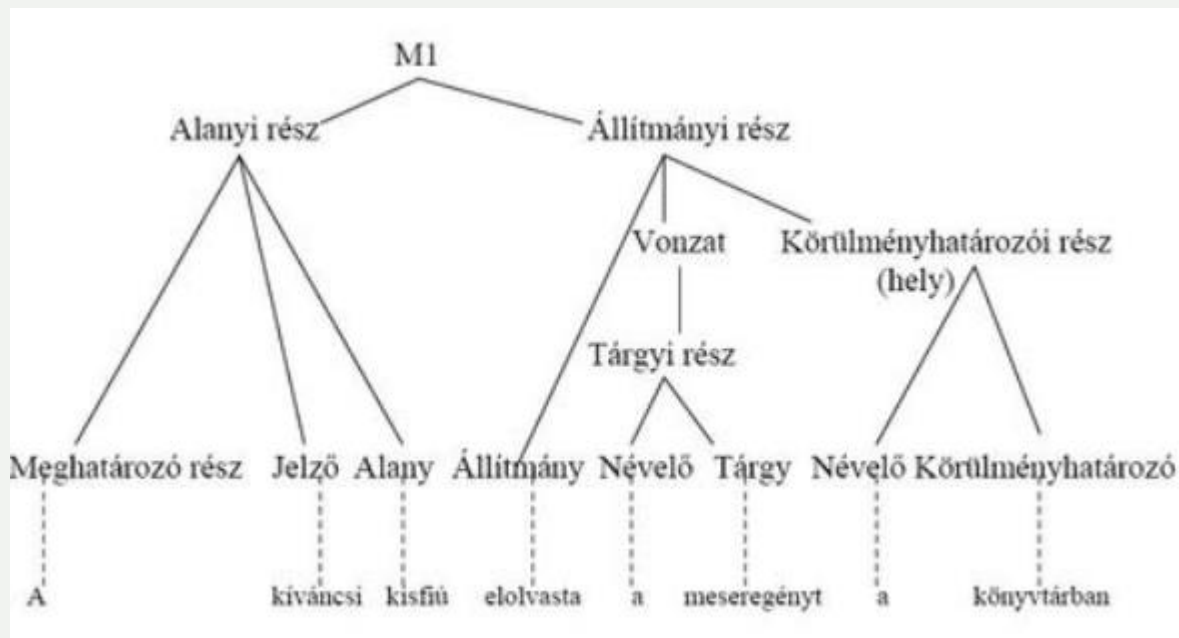
(4) A kíváncsi kisfiú elolvasta a meseregényt a könyvtárban.

Az állítmány a mondat főszervezője, ennek **vonzata** az alany; a hierarchiaviszonyokat nyilak jelölik.

Generatív alapokon nyugvó megközelítések I. – A Bánréti-féle NYKIT-program szerint (Medve-Szabó 2010, Dér–Korponay 1991)

(4) A kíváncsi kisfiú elolvasta a meseregényt a könyvtárban.

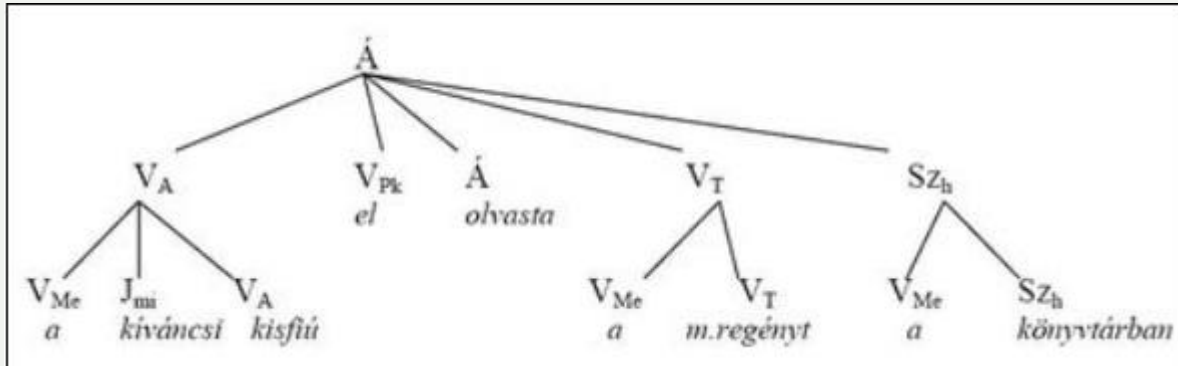
A közvetlen összetevős elemzésre (szintaxis) és a régens-vonzat viszonyra (szemantika) épít.

Alapegysége az elemi mondat, amely csak az állítmányt és annak vonzatait tartalmazza.

Generatív alapokon nyugvó megközelítések II.

– 4x 12 mondat (Medve-Szabó 2010, Farkas-Medve-Szabó 2010)

(4) A kíváncsi kisfiú elolvasta a meseregényt a könyvtárban.

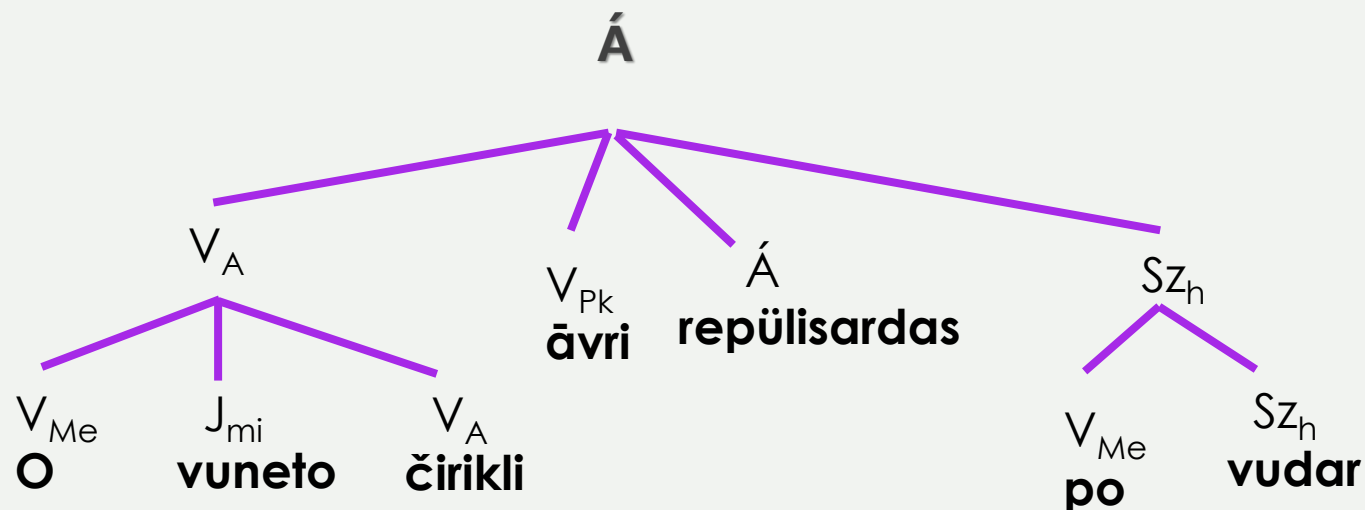

Tehát akkor hogyan?

(5) **O** **vuneto** **čirikli** **āvri-repūli-sardas** **po** **(pe o) vudar.**

a.Masc kék.Masc madár kir- repül Past.3Sg -On a.Masc ajtó

A kék madár kirepült az ajtón.

Ajánlás

Konstruktivista pedagógia (Nahalka 2013): a tanuló saját magát, személyiségét és tudását *konstruálja*.

- RJR modell
- Kéttanáros modell
- Holisztikus szemlélet

Összegzés

A romani nyelv kisebbségi oktatása fontos, ám problémákkal terhelt (pedagógiai) terület.

A nyelv átörökíthetővé tételéhez szükség van leíró nyelvészeti munkákra (is).

A generatív nyelvészeti megközelítés nem csak az elméleti nyelvészeti munkákban, de a közoktatásban történő mondattan tanításakor is gyümölcsöző lehet. (Magyar nyelv esetén hasonló témában ld. még pl. Alberti 2020).

Előnyös lenne a konstruktivista nevelés felől, kéttanáros modellel, holisztikus szemléletben tanítani.

Felhasznált irodalom I.

- ALBERTI Gábor, A magyar formális-generatív nyelvészet mikroszkópján keresztül megpillantható generatív csoda. In.: Találkozások az anyanyelvi nevelésben 4. Konferenciakötet, PTE BTK Pécs, 2020.
- ANTALNÉ SZABÓ Ágnes – RAÁTZ Judit, *Magyar nyelv és kommunikáció*. Munkafüzet a 9. évfolyam számára. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2007.
- ARATÓ Mátyás, Cigányok, nyelvek, oktatás és tudomány. In.: *Új Pedagógiai Szemle*, 2014/9 – 10, 36 – 46.
- BÁRDOS Jenő, *Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapjai és gyakorlata*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2000.
- BARTHA Csilla, Nyelvcseré két magyarországi oláh cigány közösségben. In.: BARTHA Csilla (szerk.): *Cigány nyelvek és közösségek a Kárpát-medencében*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2007, 244 – 253.
- BARTHA Csilla – BORBÉLY Anna, *Dimensions of Linguistic Otherness: Prospects of Minority Language Maintenance In Hungary*, 2006. Hozzáférés:
http://real.mtak.hu/50896/1/CSILLA_BARTHA_and_ANNA_BORBE_LY_DIMENSIO_1_u.pdf, Pécs, 2020. 10. 08.
- CZEGLÉDI Csaba, A nyelvtudomány és a nyelvpedagógia kapcsolatáról. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Linguistica Hungarica*, 2014, 35 – 54.
- DÉR Valéria – KORPONAY Györgyné (Programvezető: Bánréti Zoltán), *Nyelvtan és kommunikációs feladatgyűjtemény I*, OTTV, Veszprém, 1991.
- FARKAS Judit – MEDVE Anna – SZABÓ Veronika, *4 x 12 mondat*. Iskolakultúra-könyvek 40, Veszprém, 2010.

Felhasznált irodalom II.

OHANCOCK, Ian, On the migration and affiliation of the Dōmba: Iranian words in Rom, Lom and Dom Gypsy. In.: MATRAS, Yaron (ed.): *Romani In Contact: The history, structure and sociology of a language*, Current Issues in Linguistic Theory 126, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, 1995, 25-52.

OLAKATOS Szilvia, *A romani nyelv közösségi használatának és közoktatási helyzetének vizsgálata Magyarországon*. Doktori (Phd) értekezés, PTE BTK OTNDI, 2012. Hozzáférés: <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/14725/lakatos-szilvia-phd-2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, Pécs, 2020. 11. 10.

OMATRAS, Yaron – TENSER, Anton (2016): Complementizers in Romani. In: BOYE, Kasper – KEHAYOV, Petar (eds.): *Complementizer semantics in European languages*, Mouton de Gruyter, Berlin, 341 – 375.

MEDVE Anna – SZABÓ Veronika, A mondattani elemzés lehetőségei az általános iskolában, In.: *Anyanyelv-pedagógia* 2010/1, Hozzáférés: <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=235&fbclid=IwAR3nGhYnbkBIJPj-5D9ZZ5Z7j-abVnf9T-SeIWaogD-3Gkr5J1oLcqPNOBq>, Pécs, 2020. 11. 20.

OMENDIZABAL, Isabel et. al, Reconstructing the Population History of European Romani from Genome-wide Data. In.: *Current Biology*, Volume 22 Issue 24, 2012, 2342-2349.

ONAHÁLKA István, Konstruktivizmus és nevelés. In.: *Neveléstudomány* 2013/4, 21-33.

OORSÓS Anna, *Cigány/roma nemzetiségi oktatás. Kutatási beszámoló*. PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Wlislöcki Henrik Szakkollégium, 2015, Pécs.

OPÁLMAINÉ ORSÓS ANNA, NYELVI HELYZET, NYELVOKTATÁS, NYELVTANÁRKÉPZÉS. Vizsgálatok és gondolatok a beás nyelv megőrzésének lehetőségeiről. Doktori (Phd) értekezés, PTE BTK OTNDI, 2006, Hozzáférés: http://old.nevtudphd.pte.hu/files/tiny_mce/Vedések/2008/palmaine_orsos_anna_phd_ertekezes.pdf, Pécs, 2020. 11. 10.

OVEKERDI József – MÉSZÁROS György, *A magyarországi oláh cigány nyelvjárás mondattana*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 135. szám. Magyar Nyelvtudományi Társaság. Budapest. 1974.

Köszönöm a figyelmet!